

Panun rakinoita

Puhukaamme hyvää kuolleista —

mutta elävistä, herraparatkoon, voimementään puhua mitä hyvänsä. Näin kait on ajatellut aikauskirja 40-lukukin, joka äsken ilmestyneessä päättäjäisnumerossaan puhuu kauniita sanoja itsestään ja julkaisee hautakirjoituksen Koskenniemelle, Veikko Anterolle, jossa on monta muutakin kuin kaunista sanaa. On kait käynyt siten, että lehden toimittussihteeri on suorittanut viimeistä numeroa toimittaessaan inventarion laatikossaan ja löytänyt sieltä taatulla kulttuurikäsialalla lue: Roul Palmgren kirjoitetun valmiin muistokirjoituksen VAK:lle. Sellaisiahan aina on valmiina hyvinvarustetuissa toimituksissa, koska ei tiedä, milloin joku kuuluisuus, kuningas tai filmitähti, poliitikko tai runoilija, oikaisee koipensa. Voi oikaista lehden jo ollessa painossakin, jolloin on hyvä, kun on valmista. Tavalliset lehdet julkaisevat tällaiset

mustareunaiset jutut vasta sitten, kun se joku kuolee, mutta asiahan muuttuu kaksipiippuiseksi, kun on kysymyksessä lehden oma in memoriam-numero, jolloin tietysti on yhdestoista hetki julkaista joku juttu. Ja niin on Koskenniemi saanut hautakirjoituksen ennen kuolemaansa, mikä on vielä harvinaisempaa, kuin muistopatsas ennen manalle menoa.

Maisteri Palmgrenin radioesitelmä 21. 10. 47 herätti suurta pahennusta, mikä 40-luvun kielellä merkitsee, että sitä "laajoissa kulttuuripiireissä tervehdittiin rohkeana ja välttämättömänä tilintekona". Lähtönumeron in memoriam on nyt kirjoitettu tuon esitelmän täydennykseksi. Yrittelemällä todistaa Koskenniemi poliitikoksi runoilijan asemasta kokee Roul P. tehdä tyhjäksi hänen positiivisen panoksensa suomalaisen kulttuurielämään. Kysymyksessä on hillitön hyökkäys tunnustettua kulttuuriauktoriteettia kohtaan ja hyökkäyksessä on paikoin ko-

vin henkilökohtainen sävy: tämän minä ainakin sanon, ennenkuin minulta loppuu mahdollisuus nähdä se kunnan paperille painettuna.

Minulla on esimerkiksi ollut sellainen käsitys, että subjektiivisuus-yksilöllisyys arvostelussa on myönteinen ominaisuus, mutta Palmgren linnaa tämänkin VAK:ssa kielteiseksi piirteeksi, hän moittii häntä epäitsenäiseksi: ikäänkuin maailmassa olisi vaikuttanut yhtään kulttuuri-ihmistä, joka olisi ollut vapaa vaikutuksista, hän purkaa kiukkuaan sellaista kaunista runoa kohtaan kuin "Pohjantuulen torvi", luultavasti siksi, että lapnalaishenkinen aikauslehti omisti sen itselleen, unohtaen, hän, Palmgren, että runo omistettiin Pohjois-Pohjalaiselle Osakunnalle, hän tekee tyhjäksi VAK:n koko kulttuurilähettilästoiminnan Keski- ja Etelä-Euroopassa. Tietysti Koskenniemiä on arvostelun alainen, mutta kovin raskeasti menevät ristiin hänen äskeinen muistelmateoksensa ja maisteri RP:n todistelu. Ainoa, mistä Palmgren ei huomautta, on se, että Koskenniemi koko aikana ei toiminut rintamamiehenä, mutta niinpä kirjoittaja itse istui sodan ajan vielä turvatummassa linnassa kuin VAK.

Mutta: kuolleista puhuttakoon hyvää! 40-luku oli monessa suhteessa kiintoisa julkaisu, jota puolestani paljon luin. Julkaisi se toki palstoillaan paljon merkittävääkin. Tässä lähtönumerossaan julkaisee se mm. kirjailija Martti Kurjensaaren artikkelin "Hannes Heikkinen, unohdettu kulttuurikriitikko", jossa ensimmäisen kerran oikeastaan suurelle yleisölle esitellään eräs meitä oululaisia kiinnostava traagillinen ihmiskohtalo. Hannes Heikkinen oli harvinaisen terävä-älyinen, yhtä aikaa syvälle ja korkealle pyrkivä kulttuurikriitikko, jonka 26-vuotiaana kirjoittama esikoisteos "Nykyajan kulttuurikriisi" (1919, oli ansainnut paljon huomattavamman käsittelyn, kuin mikä sen osaksi, tuli, koska se, Kurjensaaren sanoja lainatakseni, "pääsi julkisuuteen ajankohtana, jolloin tämän kaltaisella tilityksellä ei ollut minkäänlaista kaikupohjaa yleisessä tunnelmassa." Heikkinen, jonka harrastukset tiedämme kirjallisuuden- ja runouden tutkijana ja kirjallisuuskriittikkona, osoittautuu myös teräväksi sosialipoliitikoksi.

P a n u.